

Διώξεις Μαιών από την Ιερά Εξέταση: τα Χρονικά μιας Μεσαιωνικής Υστερίας

Μιχαήλ Μώρος*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το κυνήγι των Μαγισσών κατά το Μεσαίωνα και οι δίκες τους, που οδήγησαν στο θάνατο στην πυρά, αποτέλεσαν αντικείμενο όχι μόνο της Φιλολογίας και της Τέχνης, αλλά και της επιστημονικής έρευνας καθώς πολλοί ήταν οι επιστήμονες από κλάδους όπως η Ψυχολογία, η Ψυχιατρική, η Θρησκευσιολογία, η Ιστορία και η Κοινωνιολογία, που προσπάθησαν να ερμηνεύσουν αυτό το φαινόμενο και αντίστοιχα πολλές είναι οι ερμηνείες που έχουν προταθεί. Σύμφωνα με πηγές της εποχής αλλά και αρχεία από δίκες Μαγισσών, ανάμεσα στα θύματα της γενικευμένης αυτής δίωξης ήταν και πρακτικές Μαιές, οι οποίες, αν και γενικά η Μαιευτική ήταν ανέκαθεν ένα αξιοσέβαστο επάγγελμα, κατηγορήθηκαν ως Μάγισσες και θανατώθηκαν τελικά στην πυρά.

Όπως προκύπτει από τις προαναφερθείσες πηγές, οι κατηγορίες στις περισσότερες περιπτώσεις δεν ήταν μόνο η φημολογούμενη συνεργασία των Μαιών με το Διάβολο και οι αποτρόπαιες πράξεις που προέκυπταν απ' αυτή, αλλά και η εκτέλεση των καθηκόντων τους, πολλά από τα οποία ήταν ασυμβίβαστα με τα ήθη της εποχής και τις απόψεις της Εκκλησίας. Ανάμεσα σ' αυτά ήταν η χορήγηση μέτρων αντισύλληψης και η διενέργεια εκτρώσεων μέσα από ένα κράμα πρακτικής Ιατρικής, που στηριζόταν στη χρήση κυρίως βοτάνων και "λαϊκής μαγείας", καθώς και προλήψεων σχετικά με τα οποία η Εκκλησία ήταν σαφής: αποτελούσαν "Μαγεία" και διαστροφή του έργου του Δημιουργού και έπρεπε να εκριζωθούν προς όφελος των πιστών και προς "Δόξαν Κυρίου".

Λέξεις-κλειδιά: Μαιές, Μάγισσες, Ιερά Εξέταση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως "Μαγεία" νοείται συνήθως η προσπάθεια επιτέλεσης ορισμένων πράξεων, που τα αποτελέσματά τους απέχουν λιγότερο ή περισσότερο από τις φυσικές δυνατότητες του ανθρώπου. Κατά τους υποστηρικτές της μέσο για την πραγματοποίησή της είναι ο Νους και η Δημιουργική Φαντασία. Όπως το τοποθετούν σύγχρονοι θεωρητικοί του Αποκρυφισμού, «η πειθαρχία του ειδικά σχεδιασμένου και διαβαθμισμένου διαλογισμού συνηθίζει το νου σε μια υψηλότερη συχνότητα συνειδητότητας απ' αυτή που αναπτύσσεται μέσω της εμπειρίας των αισθήσεων (...).

* Μαιευτής Γεν. Νοσοκομείου Ναυπλίου, Γραμματέας Σ.Ε.Μ. Ναυπλίου, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών.

Στη Μαγεία έχουμε λοιπόν ένα μηχανισμό ελέγχου των λεπτοφυών αόρατων δυνάμεων, οι οποίες βρίσκονται πίσω από τον κόσμο της μορφής, όπως τον γνωρίζουμε» (Fortune D., Night G., 2007).

Μ' άλλα λόγια, σκοπός του "Μάγου" κατά τους θεωρητικούς του Αποκρυφισμού, είναι η ανάπτυξη και επέκταση της συνείδησης, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της εκπαίδευσης του Νου και ανάλογα με τις διάφορες Σχολές και τους σκοπούς τους, μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες μέθοδοι. Όμως, οι σκοποί δεν ήταν πάντοτε αγαθοί κι αυτό το αναγνωρίζουν οι σύγχρονοι Αποκρυφιστές, οι οποίοι μπορεί να θεωρούν ότι η Μαγεία στην ουσία της είναι μια και μοναδική, αλλά αναλόγως των σκοπών που επιδιώκει μπορεί να διακριθεί σε "λευκή" και σε "μαύρη".

Για τη Χριστιανική Θρησκεία, τόσο τη Ρωμαιοκαθολική και την Ορθόδοξη, αλλά και για τους διάφορους κλάδους τους, τα πράγματα είναι απλούστερα. Η "Μαγεία" είναι ειδεχθής και δεν διακρίνεται αναλόγως των σκοπών της, αφού θεωρείται πως αυτοί είναι πάντοτε επιβλαβείς μιας και η "Μαγεία" επιτυγχάνεται με τη συνεργασία "πονηρών πνευμάτων", τα οποία είναι υπεύθυνα για την εκδήλωση των όποιων υπερφυσικών φαινομένων που φημολογείται ότι εκδηλώνονται. Όπως αναφέρεται στο "Δευτερονόμιο", η οποιασδήποτε μορφής εξάσκηση Μαγείας αποτελεί «βδέλυγμα Κυρίω τω Θεώ σου πας ποιών ταύτα. Ένεκεν γαρ των βδελυγμάτων τούτων, Κύριος εξολοθρεύσει αυτούς από προσώπου σου» (Δευτερονόμιο, ΙΗ' 11-1). Αλλά και στην "Εξοδο" (ΚΒ' 18) αναφέρεται πως «φαρμακούς ου περιποιήσετε», ενώ αναφορές σε Μαγεία και Μάγισσες βρίσκουμε στο βιβλίο του Σαμουήλ και στο "Λευϊτικόν" η προσταγή είναι σαφής: «Και ανήρ ή γυνή, ος αν γένηται αυτών εγγαστρίμυθος ή επασιδός, θανάτω θανατούσθωσαν αμφοτεροι. Λίθοις λιθοβολήσετε αυτούς, ένοχοι εισί» (Λευϊτικόν, ΚΑ' 27).

Παρά την ύπαρξη ενός σαφούς ιδεολογικού υπόβαθρου, που επέτρεπε τη θανάτωση όχι μόνο των "Μαγισσών", αλλά και οποιουδήποτε ισχυριζόταν την εκδήλωση "υπερφυσικών" φαινομένων ή επέμενε να λατρεύει "αλλότριους Θεούς", οι Εκκλησιαστικές Σύνοδοι που ακολούθησαν περιορίστηκαν στο να αποσαφηνίσουν ότι η ενασχόληση με τη Μαγεία δεν συνάδει με τη χριστιανική πίστη και να ορίσουν "επιτίμια" για τους παραβάτες, τα οποία περιλάμβαναν συνήθως την αποχή του "αμαρτωλού" από τη Θεία Κοινωνία.

Τουλάχιστον για τα πρώτα 1.300 χρόνια του Χριστιανισμού δεν υπήρξαν διώξεις, αλλά όπου υπήρξαν ήταν εξαιρετικά περιορισμένες και πολύ σπά-

να περιλάμβαναν βασανιστήρια και θανατική ποινή, μιας κι αυτά είχαν απαγορευθεί από τον Πάπα Νικόλαο τον Α' από το 866 μ.Χ.

Οι προσπάθειες των πρώτων θεωρητικών της Χριστιανικής Θρησκείας εστιάστηκαν στην κατήχηση περισσότερο, χωρίς να διστάζουν να χαρακτηρίσουν τη Μαγεία και τον παγανισμό ως βδελύγματα και ως φρικτές πράξεις, οι οποίες όμως ήταν σπάνιες και μεμονωμένες και στις περισσότερες των περιπτώσεων, όπως αναφέρει ο Άγιος Agobard της Λυόν, «απολύτως ψευδείς φαντασιώσεις, που εμφυτεύονται στο μυαλό των άπιστων ανθρώπων όχι από το Θεό, αλλά από το πνεύμα του Κακού» (Catholic Encyclopedia, 2010).

Στο ίδιο μήκος κύματος η Σύνοδος του Αγίου Πατρικίου, τον 5ο αιώνα, είχε διακηρύξει πως «όποιος Χριστιανός πιστεύει πως υπάρχει ένας βρυκόλακας, δηλαδή μια μάγισσα στον κόσμο, τότε αυτός πρέπει να αναθεματιστεί. Οποιοσδήποτε κατηγορεί ένα άλλο πρόσωπο με μια τέτοια φήμη, τότε δεν θα γίνει δεκτός στην Εκκλησία εκτός και αν ο ίδιος ανακαλέσει» (Catholic Encyclopedia, 2010).

Γυναίκες-Θεραπεύτριες, Μαίες και μάγισσες

Από τα αρχαία κιόλας χρόνια υπήρξε ένας σημαντικός αριθμός γυναικών και ανδρών, που χωρίς να έχουν κάποια ειδική εκπαίδευση ή μόρφωση ασκούσαν μια μορφή λαϊκής Ιατρικής, η οποία στηριζόταν κυρίως στην εμπειρική γνώση, τη χρήση βοτάνων και -όχι σπάνια- ήταν αναμειγμένη με προλήψεις και δεισιδαιμονίες. Παρά ταύτα, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ήταν επιτυχής μιας και για την καταπολέμηση ορισμένων ασθενειών η χρήση ειδικών βοτάνων ήταν αρκετή. Οι γυναίκες αυτές ήταν λαϊκής καταγωγής, συνήθως ηλικιωμένες και μετέδιδαν τις γνώσεις τους σε μαθητευόμενες που συνέχιζαν την παράδοση. Οι ίδιες αποτελούσαν τις πρακτικές Μαίες της εποχής, οι οποίες βοηθούσαν την επίτοκο και εκτελούσαν τον τοκετό, ενώ αργότερα ασχολούνταν με την περιποίηση του νεογνού και τη φροντίδα της λεχώνας, όπως έκαναν για δεκάδες αιώνες. Γνώστριες όλων των παραδόσεων της κοινότητάς τους συνέχιζαν την παράδοση και τηρούσαν τα ήθη και τα έθιμα, που αποτελούσαν κατάλοιπα παγανιστικών δοξασιών που επιβίωναν στις αγροτικές κοινωνίες. Οι γυναίκες συχνά κατέφευγαν σ' αυτές για την αντιμετώπιση όλων των γυναικολογικών καταστάσεων, ανάμεσα στις οποίες ήταν οι κολπικές αιμορραγίες, οι διαταραχές της εμμήνου ρύσεως, αλλά και η πρόκληση εκτρώσεων ή και η αντιμετώπιση της στειρότητας, ή ακόμη

1533: Κώδικας με αρχείο από “Δίκη Μάγισσας”.

και η επιθυμία της τεκνοποίησης αρρένων παιδιών για την οποία κυκλοφορούσαν ειδικά γιατροσόφια, που στηρίζονταν σε ειδικά βότανα.

Από την εποχή του Σωρανού η άσκηση της Μαιευτικής Τέχνης ακολουθούσε ήδη αυστηρούς κανόνες: η Μαία όφειλε να είναι αμέμπου ηθικής και πλήρως καταρτισμένη, όσο γινόταν τουλάχιστον μιας και δεν ήταν επιτρεπτό σε γυναίκες να αποκτούν μόρφωση. Για το λόγο αυτό το μαιευτικό επάγγελμα τύγχανε σημαντικής κοινωνικής αποδοχής και οι Μαιές ήταν σεβάσιμα πρόσωπα στις τοπικές κοινωνίες. Μαιές προσλαμβάνονταν ακόμη και στις βασιλικές αυλές, για να προσφέρουν βοήθεια στις βασιλίσσες όταν γεννούσαν.

Στην επαρχία όμως τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Φήμες κυκλοφορούσαν ότι Μαιές εμπλέκονταν σε αποτρόπαιες πράξεις σε ό,τι αφορούσε στα καθήκοντά τους. Ως “αποτρόπαια πράξη” δεν νοούνταν μόνο η ενασχόληση με τη Μαγεία ή με ό,τι θεωρούνταν ως απόκρυφη επιστήμη, αλλά και η χορήγηση βοτάνων και μεθόδων που σκοπό είχαν την πρόκληση έκτρωσης, αντισύλληψης και γενικότερα παρέμβασης στη γενετήσια λειτουργία. Έτσι, σταδιακά, η δράση των Μαιών τράβηξε την προσοχή της

Ιεράς Εξέτασης, που ήδη είχε συσταθεί με σκοπό την καταπολέμηση των Αιρέσεων.

Η Ιερά Εξέταση, το “Malleus Maleficarum” και οι Μαιές

Ήδη από το 1252 το Παπικό Διάταγμα “Ad extirpanda”, του Πάπα Ιννοκέντιου του IV, προέβλεπε τη χρήση βίας κατά την ανάκριση των κατηγορουμένων ως αιρετικών. Η χρήση βίας μπορούσε να γίνει μόνο εάν ο Ιεροεξεταστής ήταν απολύτως βέβαιος για την ενοχή του κατηγορουμένου, μόνο μια φορά και με τρόπο που να μη θανατώνεται ο κατηγορούμενος, αλλά απλά ως μέσο για να αποσπαστεί η ομολογία του.

Τα επόμενα χρόνια μια σειρά διαταγμάτων (“παπικές βούλες”) έδιναν νέες οδηγίες για την καταπολέμηση των Αιρέσεων, αφού από το 1184 είχαν ήδη προηγηθεί επισκοπικά διατάγματα, τα οποία όμως είχαν τοπικό μόνο χαρακτήρα και είχαν κριθεί ως αναποτελεσματικά. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι ποινές δεν περιλάμβαναν θάνατο, αλλά επιβολή νηστείας και προσευχής, μακρόχρονο προσκύνημα, στέρση δικαιωμάτων, κατάσχεση περιουσίας, φυλάκιση και αποφυγή της Θείας Κοινωνίας. Θανατική ποινή δια της πυράς προβλέπονταν μόνο σε αμετανόητους αιρετικούς και σε περιορισμένο βαθμό.

Την Ιερά Εξέταση αποτελούσαν ιερωμένοι και απλός λαός, αλλά ταυτόχρονα παρόμοιες υποθέσεις μπορούσαν να χειριστούν λαϊκά δικαστήρια, καθώς και δικαστήρια εντεταλμένα από την πολιτική διοίκηση. Στις περισσότερες των περιπτώσεων τα τελευταία ήταν επιεικέστερα στις αποφάσεις τους και στις ποινές που επέβαλαν. Ήδη, όμως, σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης φαίνεται ότι υπήρξε μια αυξανόμενη υστερία που σχετιζόταν με τις Μάγισσες και τις τέχνες τους. Πιθανώς σ’ αυτό να συντέλεσε η δημοσίευση του “Malleus Maleficarum” (“Σφύρα των Μαγισσών”), ενός εγχειριδίου που έγραψαν το 1486 οι Ιεροεξεταστές Heinrich Kramer και Jacob Sprenger. Ανάμεσα σ’ άλλα το εγχειρίδιο αυτό περιλάμβανε οδηγίες σχετικά με το τι είναι “Μαγεία” και πώς αυτή πρέπει να εκδικάζεται και να τιμωρείται.

Στην ουσία πρόκειται για μνημείο δεισιδαιμονίας και προκατάληψης, ενώ εμπεριέχει σαφέστατες μισογυνικές θέσεις και δεν διστάζει να στραφεί ανοιχτά κατά των Μαιών, τις οποίες κατηγορούσε για Μαγεία. Στο πρώτο μέρος διαβάζουμε: «Ο μεγαλύτερος αριθμός των Μάγων ανήκουν στο εύθραυστο γυναικείο φύλο (...). Η γυναίκα δεν γνωρίζει μέση οδό στην καλοσύνη ή στην κακία: όταν υπερβούν τα όρια

της φύσης τους (σημ. οι γυναίκες), τότε μπορούν να φτάσουν στα μεγαλύτερα ύψη της αρετής, αλλά και στα βαθύτερα όρια της κακοβουλίας» (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. VI, 103, 1928).

Στη συνέχεια οι συγγραφείς δηλώνουν: «Τι άλλο αποτελεί η γυναίκα εκτός από εχθρό της φιλίας, τιμωρία που δεν μπορείς να αποφύγεις, αναγκαίο κακό, φυσικό πειρασμό, επιθυμητή καταστροφή, οικιακό κίνδυνο, ένα κακό της φύσης ζωγραφισμένο με όμορφα χρώματα;» (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. VI, 103, 1928) και δικαιολογούν το γεγονός ότι είναι περισσότερο ευάλωτες στη Μαγεία, επειδή «είναι περισσότερο ευκολόπιστες και επειδή ο κύριος σκοπός του Διαβόλου είναι η διαστροφή της πίστης, γι' αυτό επιτίθεται σ' αυτές συχνότερα. Ο δεύτερος λόγος είναι πως οι ίδιες είναι εκ φύσεως περισσότερο επιρρεπείς στο να εντυπωσιαστούν και γι' αυτό τους είναι ευκολότερο να δεχτούν τις επιρροές ενός απενσαρκωμένου πνεύματος. Και τρίτον, επειδή μιλούν πολύ περισσότερο και γι' αυτό τους είναι δύσκολο να κρύψουν από τους άντρες τις σκοτεινές τέχνες που κατέχουν» (Kramer H., Sprenger J.: Mal. Malefic. VI, 106-107, 1928).

Μαζί μ' αυτά οι δυο Ιεροεξεταστές δεν παραλείπουν να δηλώσουν ότι ο πρώτος άνθρωπος που αμάρτησε ήταν μια γυναίκα, η Εύα και ότι «αυτούς τους καιρούς, όπως μαρτυρά η εμπειρία, η ανηθικότητα είναι συχνότερη στις γυναίκες και καθώς είναι περιορισμένων σωματικών και διανοητικών ικανοτήτων, είναι ευκολότερο να δεχτούν τις επιρροές της Μαγείας (...). Οι γυναίκες διανοητικά είναι όπως τα μικρά παιδιά. Η φυσική αιτία, ωστόσο, είναι πως οι γυναίκες έχουν περισσότερο αναπτυγμένη τη σωματική πλευρά της ύπαρξης και γι' αυτό απομακρύνονται από το σώμα τους πολλά σωματικά βδελύγματα» (σημ. εννοεί την έμμηνο ρύση).

Η επιχειρηματολογία συνεχίζεται με τη δήλωση ότι «η γυναίκα πλάστηκε από ένα κυρτωμένο πλευρό του άνδρα, από πλευρό του στήθους, το οποίο είναι κυρτωμένο ώστε να δείχνει σε αντίθετη κατεύθυνση από έναν άνδρα. Και επειδή εξαιτίας αυτής της ανωμαλίας η ίδια είναι ένα ελαττωματικό ζώο, πάντοτε εξαπατεί (...). Όλα αυτά καταδεικνύονται από την ετυμολογία της λέξης Γυναίκα (Femina), διότι αυτή η λέξη προέρχεται από το Fe (σημ. Πίστη) και το Minus (σημ. μείον), επομένως είναι λιγότερο ικανή στο να διατηρεί την πίστη» (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. VI, 106-107, 1928).

Οι πρακτικές Μαίες της εποχής ήταν όλες γυναίκες και επομένως ούτως ή άλλως είχαν ένα σημαντικό μειονέκτημα. Σύμφωνα με τους συγγραφείς ήταν ασθενέστερες, ευκολόπιστες, ελαττωματικά

Μαγεία: Goya, 1746-182

ζώα, ευάλωτες στις επιθέσεις των Δαιμόνων και ικανές στην εξαπάτηση. Για όλους αυτούς τους λόγους αλλά και εξαιτίας του γεγονότος ότι οι Μαίες και οι Θεραπεύτριες γενικότερα ήταν γυναίκες, οι συγγραφείς του "Malleus Maleficarum" ήταν αναμενόμενο να προσπαθήσουν να επιχειρηματολογήσουν υπέρ της σύνδεσης των Μαιών και της Μαιευτικής με τη Μαγεία. Έτσι, στο πρώτο μέρος του βιβλίου και στις ερωτήσεις 6 έως 8 αναφέρουν: «Κανείς άλλος δεν κάνει τόσο μεγάλο κακό στην Καθολική Πίστη από όσο κάνουν οι Μαίες. Διότι όταν δεν σκοτώνουν μωρά, τα βγάζουν έξω από το σπίτι, τα υψώνουν στον αέρα και τα αφιερώνουν στους Δαίμονες» (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. VI, 103-108, 1928).

Συνεχίζοντας την ταύτιση της Μαιευτικής με τη Μαγεία δηλώνουν: «Μαγεία δεν είναι μόνο όταν οποιοσδήποτε είναι ανίκανος να εκτελέσει τα συζυγικά του καθήκοντα, αλλά επίσης όταν η γυναίκα εμποδίζεται από το να συλλάβει ή διακόπτει μια σύλληψη. Κι όταν αποτύχουν να το πετύχουν, τότε είτε τρώνε τα παιδιά είτε τα προσφέρουν στους Δαίμονες. Για την επιτυχία αυτών των παραπάνω πράξεων οι Μάγισσες αυτές είτε καταφεύγουν στη βοήθεια βοτάνων, είτε Δαιμόνων (...). Όλες αυτές οι πράξεις

και η χρήση αντισυλληπτικών βοτάνων και ροφημάτων αποτελούν Μαγεία και τιμωρούνται από το Νόμο με θανατική ποινή (...). Σε μια κατηγορία από αυτές (σημ. τις Μαίες-Μάγισσες) ο Διάβολος εμφανίζεται με τη μορφή ενός μικρού παιδιού που τις ακολουθεί» (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. VIII, 123-128, 1928).

Η θεολογική “τεκμηρίωση” των ισχυρισμών των δυο Ιεροεξεταστών ήταν απαραίτητη μιας και το “Malleus Maleficarum” απευθυνόταν σε ιερωμένους. Η χρήση του όμως αφορούσε και τους δικαστές, που δεν είχαν άμεση σχέση με τη Θρησκεία, επομένως, ήταν απαραίτητο η θεωρία να συνοδεύεται και από πράξεις όπως και από αποδείξεις. Για το λόγο αυτό οι Kramer και Springer φρόντισαν ώστε όλοι αυτοί οι ισχυρισμοί να συνοδεύονται από σχετικά περιστατικά, όπως αυτό που αναφέρουν στο δεύτερο μέρος του βιβλίου τους, στο 13ο Κεφάλαιο. Συγκεκριμένα είναι η διήγηση μιας αφοσιωμένης στην Παρθένο Μαρία γυναίκας, η οποία έμεινε έγκυος από το νόμιμο σύζυγό της, οπότε και την πλησίασε μια Μαία με σκοπό να προσληφθεί από την έγκυο για τον τοκετό της. Η γυναίκα γνωρίζοντας πως η Μαία δεν είχε καλή φήμη, αρχικά συμφώνησε, αλλά όταν έφτασε η ώρα να γεννήσει κατέφυγε σε μια άλλη Μαία με αποτέλεσμα η πρώτη να εξαγριωθεί. «Περίπου μια εβδομάδα αργότερα η Μαία μαζί με δυο άλλες γυναίκες ήρθε στο δωμάτιό μου. Προσπάθησα να φωνάξω τον άνδρα μου που κοιμόταν στο διπλανό δωμάτιο, αλλά ολόκληρη η δύναμη αφαιρέθηκε από τα πλευρά και τη γλώσσα μου και δεν μπορούσα να κινηθώ ή να μιλήσω. Τότε η Μαία με έδειξε στις άλλες δυο και είπε πως εγώ ήμουν εκείνη που την είχα προσβάλει. Οι δυο άλλες γυναίκες δήλωσαν πως δεν είχα βλάψει τις ίδιες σε κάτι (σημ. και ως εκ τούτου δεν μπορούσαν να την κατηγορήσουν ή να την τιμωρήσουν). Όμως η Μαία ακούμπησε την κοιλιά μου και αισθάνθηκα πως τα γεννητικά μου όργανα βγήκαν έξω και εκείνη κάτι τοποθέτησε μέσα τους, που όμως δεν μπορούσα να δω. Και είπε πως για έξι μήνες δεν θα αισθανθώ κάτι, αλλά μετά απ’ αυτό το διάστημα θα βασανιστώ αρκετά».

Όπως είναι αναμενόμενο η “προφητεία” της Μαίας εκπληρώθηκε ακριβώς έξι μήνες μετά και μάλιστα, μάρτυρες του παραπάνω περιστατικού ήταν ο αρχικά δύσπιστος σύζυγός της και ο ιερωμένος γιός της (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. Β’, XIII, 239-240, 1928).

Σε μια άλλη περίπτωση, «Μια Μαία, που κήκε στην πόλη Dann, ομολόγησε πως είχε σκοτώσει περισσότερα από 40 νεογέννητα καρφώνοντας βελόνες στο κεφάλι τους καθώς εξέρχονταν από τη μήτρα»,

ενώ μια άλλη στο Στρασβούργο ομολόγησε πως «είχε σκοτώσει περισσότερα μωρά από όσα μπορούσε να μετρήσει». Αυτή αποκαλύφθηκε καθώς πρόβαλε από την ποδιά της ο βραχίονας ενός μωρού, που πριν λίγο η ίδια είχε κληθεί να ξεγεννήσει και το σκότωσε.

Οι Ιεροεξεταστές δηλώνουν πως οι Μαίες έκαναν αυτές τις δολοφονίες επειδή «Ο Διάβολος τις έχει εκπαιδεύσει να αφαιρούν από τα πλευρά των νεογνών μια ουσία, που είναι πολύ χρήσιμη για τα ξόρκια που κάνουν» (Kramer H., Sprenger J., Mal. Malefic. Β’ XI-II, 240-241, 1928).

Στη βιβλιογραφία έχουν αναφερθεί εκατοντάδες περιπτώσεις παρόμοιων θρύλων.

Κάπκαν πράγματι Μαίες από την Ιερά Εξέταση;

Ανατρέχοντας κανείς στη σχετική βιβλιογραφία (Campbell M.-A., 1992, Gibbons J., 1998, Hurley D., 1990) παρατηρεί πως οι πηγές δεδομένων είναι αντιφατικές και εξαιρετικά ετερόκλητες. Οι έρευνες ακόμη δεν συμφωνούν ούτε για τα ακριβή αίτια του φαινομένου αυτού, αλλά ούτε και για τον πραγματικό αριθμό των θυμάτων της Ιεράς Εξέτασης. Πηγές αναφέρουν ότι ο συνολικός αριθμός των θυμάτων ξεπέρασε ακόμη και τα 7.000.000, ενώ πιο σύγχρονοι συγγραφείς είναι περισσότερο συντηρητικοί κατεβάζοντας τον αριθμό των θυμάτων σε μερικές δεκάδες χιλιάδες (Gibbons J., 1998).

Φαίνεται ότι η κοινά αποδεκτή μορφή του Ιεροεξεταστή, που εντεταλμένος από τη Θρησκευτική Ηγεσία έκαίγε κάθε γυναίκα που έβρισκε μπροστά του, μάλλον είναι υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Η άποψη που πολλοί ερευνητές μοιράζονται σήμερα είναι πως η θανάτωση ανθρώπων στην πυρά με την κατηγορία της “Μαγείας” ήταν ένα πολύ περιορισμένο φαινόμενο, για την ερμηνεία του οποίου απαιτούνται πολλά διαφορετικά δεδομένα, που σε αρκετές περιπτώσεις δεν υπάρχουν. Φαίνεται, ακόμη, πως ο ρόλος της Καθολικής Εκκλησίας ήταν επίσης περιορισμένος και ότι ελάχιστα εκκλησιαστικά δικαστήρια προέβησαν σε τέτοιες πράξεις. Τα δεδομένα μάλιστα φαίνεται να δείχνουν το αντίθετο: στις περισσότερες περιπτώσεις θανατικής καταδίκης δια της πυράς, η απόφαση είχε παρθεί από λαϊκό δικαστήριο. Ακόμη και το περιβόητο “Malleus Maleficarum” ουδέποτε έγινε επίσημα αποδεκτό από τις Εκκλησιαστικές και Πανεπιστημιακές Αρχές της εποχής, αλλά αντίθετα από μικρές και μεμονωμένες κοινότητες των ευρωπαϊκών επαρχιών.

Το 1973, η έκδοση του βιβλίου “Witches, Midwives and Nurses: A history of Women Healers» από τις Barbara Ehrenreich και Deirdre English προκάλεσε συζητήσεις, καθώς πρότεινε ότι η πραγματική αιτία πίσω από τις δίκες και τις δολοφονίες των “Μαγισσών” ήταν ουσιαστικά η συντονισμένη προσπάθεια της Εκκλησίας και της ανδροκρατούμενης Ιατρικής Κοινότητας να εξαλείψουν τις γυναίκες-θεραπεύτριες. Αυτές οι τελευταίες συνιστούσαν κατά τους συγγραφείς τις περίφημες “Μάγισσες” και αποτελούσαν απειλή για την Εκκλησία και την Επιστήμη για πολλούς λόγους.

Καταρχήν συμμετείχαν σε παγανιστικού χαρακτήρα εορτές και ασκούσαν μια εμπειρική, ανακατεμένη με προλήψεις και δεισιδαιμονίες Ιατρική, η οποία είχε χαρακτηριστεί ως “Μαγεία” και ως “Μαγγανεία”. Έπειτα, βοηθούσαν γυναίκες να εφαρμόσουν αντισυλληπτικές μεθόδους ή να προβούν σε εκτρώσεις, ενέργειες για τις οποίες η Εκκλησία είχε εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις.

Στο πλαίσιο της τέχνης τους δεν δίσταζαν να δοκιμάζουν και να πειραματίζονται χωρίς να ασπάζονται επιστημονικά δόγματα, τα οποία έτσι κι αλλιώς ήταν απαγορευμένα γι’ αυτές μιας και δεν επιτρεπόταν η φοίτηση στα Πανεπιστήμια της εποχής. Επιπλέον, σύμφωνα με το εν λόγω βιβλίο, οι Μαίες της εποχής προσπαθούσαν να ανακουφίσουν από τον πόνο της γέννας και γενικότερα το γυναικολογικό πόνο, την ίδια στιγμή που η Εκκλησία θεωρούσε ότι αυτός ήταν η αναπόφευκτη τιμωρία, που είχε δοθεί από το Θεό στη γυναίκα εξαιτίας της αμαρτίας της Εύας. Όμως, παρά τις θρησκευτικές αντιλήψεις ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων, κυρίως στην επαρχία, εμπιστευόταν τις Μαίες, τις αποκαλούσε «*Σοφές Γυναίκες*» και τις προτιμούσε, οπότε η φήμη και η επιρροή τους ήταν σημαντικές, συνιστώντας απειλή για το θρησκευτικό κι επιστημονικό κατεστημένο της ανδροκρατούμενης κοινωνίας (Ehrenreich B. & English D., 1973).

Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο σύγγραμμα των Ehrenreich και English έχουν δεχθεί πολλές επικρίσεις και οι θέσεις τους έχουν χαρακτηριστεί ως ακραίες φεμινιστικές απόψεις. Τα διαθέσιμα στοιχεία συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι πράγματι, ένα ποσοστό 75-80% των ανθρώπων που δικάστηκαν για “Μαγεία” ήταν γυναίκες, αλλά “Θεραπεύτριες” ήταν το 2-20% ανάλογα με τη χώρα. Στην Ισλανδία για παράδειγμα, το 90% των κατηγορουμένων ήταν άνδρες και στην ίδια χώρα εκτελέστηκαν περισσότεροι άνθρωποι από όσους εκτελέστηκαν συνολικά στην Ιρλανδία, Ρωσία και Πορτογαλία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η έρευνα για τα πραγματικά σκοτεινά χρόνια της Ιεράς Εξέτασης και των “Δικών των Μαγισσών” συνεχίζεται στις ημέρες μας και μέχρι στιγμής στην Αμερική και την Ευρώπη έχουν επιβεβαιωθεί συνολικά 15.000 εκτελέσεις ανθρώπων, γυναικών κατά πλειοψηφία. Ανάμεσά τους ένα ποσοστό που κυμαίνεται από 2-20%, περιλαμβάνει όπως προαναφέρθηκε γυναίκες-Θεραπεύτριες, οι οποίες ασκούσαν και καθήκοντα πρακτικών Μαίων της εποχής. Έστω κι αν οι αριθμοί που αφορούν το θάνατο δια πυράς είναι υπερβολικοί, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί το γεγονός ότι πράγματι κήκαν και πρακτικές Μαίες από τα λαϊκά δικαστήρια, που στη συνείδηση του κόσμου έχουν καταγραφεί ως “Ιερά Εξέταση”.

Προσπάθειες επιστημονικής ερμηνείας του φαινομένου από ψυχιατρικής άποψης περιλαμβάνουν τις εργασίες του Φρόυντ (1856-1939), του Γιούνγκ (1875-1961) και άλλων, οι οποίοι κυρίως ασχολήθηκαν με το ρόλο του “Σατανά” στην ανθρώπινη κοινωνία και της φημολογούμενης διασύνδεσης των “Μαγισσών” και “Μάγων” μαζί του.

Έτσι, ο πρώτος θεώρησε πως ο “Διάβολος” δεν είναι παρά η αρνητική πλευρά του πατρικού πρότυπου και οι σχέσεις –συχνά σεξουαλικές– των “Μαγισσών” μαζί του, το σύνολο των απωθημένων και καταπιεσμένων σεξουαλικών επιθυμιών των γυναικών της εποχής (Freud S., 1922).

Αντίθετα, ο Γιούνγκ θεωρούσε ότι ο “Διάβολος” δεν ήταν απλά η καταπιεσμένη σεξουαλικότητα, αλλά το σύνολο των απωθημένων επιθυμιών, όχι αποκλειστικά σεξουαλικών και όχι απαραίτητα μόνο πατρικής ή μητρικής “προέλευσης”, το οποίο έχουν πανανθρώπινη έκταση και διαμορφώνουν το Συλλογικό Ασυνείδητο (Schoeneman T., 1982).

Όπως και να έχει το πράγμα, ακόμη κι αν οι αριθμοί των θανάτων των Μαγισσών είναι μικρότεροι από τους φημολογούμενους, εντούτοις κανείς δεν αρνείται ότι πράγματι συνέβησαν και πως ανάμεσα στα θύματα της μεσαιωνικής αυτής υστερίας υπήρξαν και γυναίκες, που πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους ως πρακτικές Μαίες της εποχής. Παρά ταύτα, απαιτείται περισσότερο ενδελεχής έρευνα προκειμένου να καταδειχθούν τα ακριβή αίτια αυτών των δολοφονιών, που σε ορισμένες περιοχές της Ευρώπης έλαβαν διαστάσεις μαζικής υστερίας.

ABSTRACT

Michalis Moros: Prosecutions of Midwives by the Inquisition: Chronicles of a Medieval Hysteria.

"ELEFTHO", 3:118-124, 2010

Witch – hunt and their trials that led to their death by fire has been a research field of many sciences such as Sociology, Psychiatry, Psychology and History but has also been a favorite subject of Arts and Philology. Among women who lost their lives were also practical Midwives, despite the fact that Midwifery was a respectable occupation since antiquity.

According to witch – trials archives, Midwives were not only accused of their suppository collaboration with the Devil but also because they were practicing their skills such as providing contraception methods and performing abortions using herbs and practicing a folk type of Medicine, which the Church considered it to be "witchcraft" and a distortion of the Creator's work and had to be eradicated. Such an action would be in benefit of the believers and in "God's Glory".

Key-words: *Midwives, Witches, Inquisition.*

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Campbell M.-A.*: Labeling and oppression: Witchcraft in Medieval Europe. *Mid. American Rev. Sociol.* Vol 3, 2: 55-82, 1992.
- Catholic Encyclopedia*: Witchcraft. Online έκδοση, 2010.
- Δευτερονόμιο ΙΗ' 11-12*, σελ. 293: Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Εβδομήκοντα. Εκδόσεις Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.
- Έξοδος ΚΒ' 18*, σελ. 124: Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Εβδομήκοντα. Εκδόσεις Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.
- Ehrenreich B., English D.*: *Witches, Midwives and Nurses: A History of Women Healers.* The feminist Press, 1-14, 1973.
- Fortune D., Night G.*: Εισαγωγή στην Τελετουργική Μαγεία, σελ. 1-44. Εκδόσεις Ιάμβλιχος. Αθήνα 2007.
- Freud S.*: Eine Teufels-neurose im siebzehnten Jarhundert. *Imago* 9, 1-34, GW, XIII, 317-53, 1922.
- Gibbons J.*: Recent developments in the study of the Great European Witch hunt. *Pomegrenate*, issue 5. Lammas 1998.
- Hurley D.*: Historians as Demonologists: The myth of the Midwife-Witch. *Soc. Hist. Med.*, 3: 1-26, 1990.
- Kramer H., Sprenger J.*: *Malleus Maleficarum VI*, σελ. 103-108. Μετάφραση Montague Summers. Online έκδοση, 1928.
- Kramer H., Sprenger J.*: *Malleus Maleficarum VI*, σελ. 106-107. Μετάφραση Montague Summers. Online έκδοση, 1928.
- Kramer H., Sprenger J.*: *Malleus Maleficarum VIII*, σελ. 123-128. Μετάφραση Montague Summers. Online έκδοση, 1928.
- Kramer H., Sprenger J.*: *Malleus Maleficarum B', XII-I*, σελ. 239-241. Μετάφραση Montague Summers. Online έκδοση, 1928.
- Λευϊτικόν, ΚΑ' 27*, σελ. 188: Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Εβδομήκοντα. Εκδόσεις Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.
- Schoeneman T.*: Criticisms of the psychopathological interpretations of witch hunts: a review. *Am. J. Psychiatry*, 139: 1028-1032, 1982.